

ЕКОНОМІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ

© 2015 ДУГІНА І. В., ЛУЧКО Г. Й.

УДК 336.77

Дугіна І. В., Лучко Г. Й. Економічні характеристики українського ринку споживчого кредитування

На основі аналізу даних НБУ та Державної служби статистики України охарактеризовано умови функціонування банківської системи та визначено економічні характеристики споживчого кредитування. Установлено, що використаний потенціал споживчого кредитування в Україні є недостатнім, що обмежує можливості економічного розвитку країни. Виявлено, що у структурі портфеля кредитування домашніх господарств переважає частка кредитів на споживчі товари над кредитами на будівництво та реконструкцію нерухомості. Констатовано нераціональну структуру споживчих кредитів за видами валют, що в умовах девальвації національної грошової одиниці значно збільшує платіжні та валютні ризики. Визначено необхідність активізації ринку споживчого кредитування як необхідної умови забезпечення розвитку внутрішнього ринку та реального сектора економіки.

Ключові слова: банківська система, банківське кредитування, споживче кредитування, споживчий кредит, структура споживчого кредитування.
Рис.: 5. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 10.

Дугіна Ірина Володимирівна – викладач кафедри обліку і аудиту, Львівський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (пр. Т. Шевченка, 9, Львів, 79005, Україна)

E-mail: irynadr@gmail.com

Лучко Галина Йосипівна – кандидат економічних наук, асистент кафедри технологій управління, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна)

E-mail: hluchko@gmail.com

УДК 336.77

UDC 336.77

Дугіна І. В., Лучко Г. Й. Экономические характеристики украинского рынка потребительского кредитования

На основе анализа данных НБУ и Государственной службы статистики Украины охарактеризованы условия функционирования банковской системы и определены экономические характеристики потребительского кредитования. Установлено, что потенциал потребительского кредитования в Украине использован недостаточно, что ограничивает возможности экономического развития страны. Выявлено преобладание в структуре портфеля кредитования домашних хозяйств доли кредитов на потребительские товары над кредитами на строительство и реконструкцию недвижимости. Констатирована нерациональная структура потребительских кредитов по видам валют, что в условиях девальвации национальной денежной единицы значительно увеличивает платежные и валютные риски банков. Определена необходимость активизации рынка потребительского кредитования как необходимого условия обеспечения развития внутреннего рынка и реального сектора экономики.

Ключевые слова: банковская система, банковское кредитование, потребительское кредитование, потребительский кредит, структура потребительского кредитования.

Рис.: 5. **Табл.:** 3. **Библ.:** 10.

Дугіна Ірина Владимировна – преподаватель кафедры учета и аудита, Львовский институт банковского дела Университета банковского дела Национального банка Украины (пр. Т. Шевченко, 9, Львов, 79005, Украина)

E-mail: irynadr@gmail.com

Лучко Галина Иосифовна – кандидат экономических наук, ассистент кафедры технологий управления, Национальный университет «Львовская политехника» (ул. Степана Бандеры, 12, Львов, 79013, Украина)

E-mail: hluchko@gmail.com

Duhina I. V., Luchko H. Yo. Economic Characteristics of the Ukrainian Consumer Crediting Market

On the basis of an analysis of the data by both NBU and the State statistics service of Ukraine, conditions of the banking system have been characterized and the economic characteristics of consumer crediting have been determined. It has been identified that the potential of consumer crediting in Ukraine has been insufficiently used, which limits opportunities for economic development of the country. As to the structure of credit portfolio, predominance of the share of loans to households on consumer goods over the credits for the construction and renovation of real estate has been revealed. The unsustainable structure of consumer loans by the kinds of currencies has been recognized, which, in the face of the devaluation of the national currency, significantly increases the payment and currency risks of banks. The need for enhanced consumer crediting market has been determined a prerequisite for the development of the internal market and the real sector of economy.

Key words: banking system, bank crediting, consumer crediting, consumer loan, structure of consumer crediting.

Pic.: 5. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 10.

Duhina Iryna V. – Lecturer of the Department of Accounting and Audit, Lviv Institute of Banking of University of Banking of the National Bank of Ukraine (pr. T. Shevchenko, 9, Lviv, 79005, Ukraine)

E-mail: irynadr@gmail.com

Luchko Halyna Yo. – Candidate of Sciences (Economics), Assistant of the Department of Technology Management, National University «Lviv Polytechnic» (vul. Stepana Bandery, 12, Lviv, 79013, Ukraine)

E-mail: hluchko@gmail.com

В Україні наразі спостерігається поглиблення фінансово-економічної кризи, яка може призвести до руйнування банківської системи. Відповідно до даних щодо основних показників діяльності банків України у 2014 р. зменшилася кількість банків зі 180 до 163, а за перші місяці 2015 р. – ліквідувалося ще 8 банків [7]. Відбулося також зниження рентабельності активів, яка у 2014 р. становила –7,78, а рентабельність капіталу впала до критично низької межі: до –70,8%, що обумовлює необхідність пошуку шляхів виживання.

У складній соціально-економічній ситуації зростає роль споживчого кредитування. Споживчі кредити, з одного боку, стали вже традиційною банківською послугою, реалізація якої забезпечує доходи та прибуток банківським установам, а з іншого – інструментом задоволення потреб населення в товарах і послугах, сприяючи тим самим активізації споживчої поведінки та розвитку споживчого ринку. В умовах низької платоспроможності населення саме кредити уможливили купівлю значної частки споживчих товарів, особливо три-

вало користування. Ринок споживчого кредитування в Україні функціонує у складних умовах, обумовлених макроекономічною нестабільністю, поглибленням економічної кризи, загостренням політичної ситуації, тому його економічні характеристики мають високий рівень динамічності, що обумовлює необхідність їх постійного відстеження та аналізу.

Проблеми споживчого кредитування активно розглядаються вітчизняною науковою спільнотою. Дослідження теоретичних і практичних аспектів організації банківського кредитування споживчих потреб населення в Україні проводили Бондар О. П., Вовк В. Я., Кудряшов С. В., Міщенко В., Олійник О. М., Харабара В. М. та ін. [1, 3-6, 10].

Авторами розкрито роль споживчого кредитування в розвитку суспільного виробництва й забезпеченні ефективності банківського бізнесу, розглянуто проблеми ресурсного забезпечення споживчого кредитування, проаналізовано ризики операцій споживчого кредитування, запропоновано низку рекомендацій щодо вдосконалення механізму споживчого кредитування, підвищення дохідності цих операцій тощо. Ураховуючи, що споживче кредитування, як банківська послуга, та ринок споживчих кредитів знаходяться на етапі розвитку, який ускладнюється негативними процесами в економічній, соціальній, політичній сферах, актуальність дослідження економічних характеристик українського ринку споживчого кредитування все більш зростає.

Метою статті є аналіз економічних характеристик українського ринку споживчого кредитування та визначення стану та тенденцій його розвитку.

Розвиток банківського сектора та економіки знаходяться в тісному взаємозв'язку. Після економічного зростання у 2007–2008 рр. найбільш кризовим для еко-

номіки України виявився 2009 р., коли відбулося зниження ВВП майже на 15%, обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва – на 20% та 11% відповідно, обсягу роздрібного товарообороту – на 21,5%, при цьому обсяги кредитування в цілому скоротилися на 1,5% (табл. 1). Протягом 2010–2011 рр. спостерігалося покращення макроекономічної ситуації, позитивна динаміка темпів зростання більшості економічних показників дозволяє охарактеризувати даний період як економічне відновлення, яке супроводжувалося зростанням обсягів наданих кредитів, сума яких сягнула 700–800 млрд грн. Із першими ознаками погіршення економічної ситуації у 2012 р., які характеризувалися зниженням обсягів промислового та сільськогосподарського виробництва, темпи зростання обсягів кредитування знизилися, приріст у 2012 р. становив лише 1,7%.

Слід відзначити, що, незважаючи на погіршення економічної ситуації у 2013 р. і поглиблення економічної кризи у 2014 р., обсяги кредитування в цілому мали тенденцію до зростання: за даними НБУ, на початок 2015 р. вони перевищили 1006 млрд грн. На відміну від попереднього кризового етапу позитивним чинником у даній ситуації слід вважати не тільки утримання, а і нарощення обсягів кредитування, що є важливим для підтримання реального сектора економіки та споживчого ринку.

Протягом 2007–2014 рр. відбулися помітні структурні зміни у сфері банківського кредитування (рис. 1). Якщо на початку досліджуваного періоду на частку кредитування фізичних осіб приходилося більш 35% обсягів кредитування, то з кожним роком даний показник мав тенденцію до зменшення, і у 2014 р. він становив лише 20,4%. За таких умов можна стверджувати про не-

Таблиця 1

Показники соціально-економічного розвитку України у 2007–2014 рр.

№ з/п	Показник	Рік							
		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	Зростання ВВП, %	107,9	102,3	85,2	104,1	105,2	100,3	100,0	94,7*
2	Індекс споживчих цін, %	119,1	123,8	112,9	109,0	104,1	99,2	99,6	112,1
3	Індекси обсягу сільськогосподарського виробництва, %	103,7	107,3	89,0	88,6	148,3	91,9	120,0	102,8
4	Оборот роздрібною торгівлі, у % до минулого року	126,1	116,2	78,5	104,9	111,8	110,1	107,5	90,4
5	Індекс промислового виробництва, у % до минулого року	109,6	103,6	79,7	105,8	105,5	97,6	94,5	89,9
6	Доходи населення, у % до минулого року	132	135,7	105,8	123,1	115	115,1	106,2	100,4*
7	Заощадження населення, у % до минулого року	108,1	108,9	154,5	201,4	76,1	119,6	78,9	104,4
8	Кредити надані, у % до минулого року	174,1	172	98,5	101,3	111,7	101,7	108,9	110,4
Характеристика макроекономічної ситуації		Економічне зростання		Економічна криза	Економічне відновлення		Ознаки економічної кризи		Економічна криза

Примітка: * – III кв. 2014 р.

Джерело: складено авторами за даними Державної служби статистики України та НБУ [2, 7, 9].

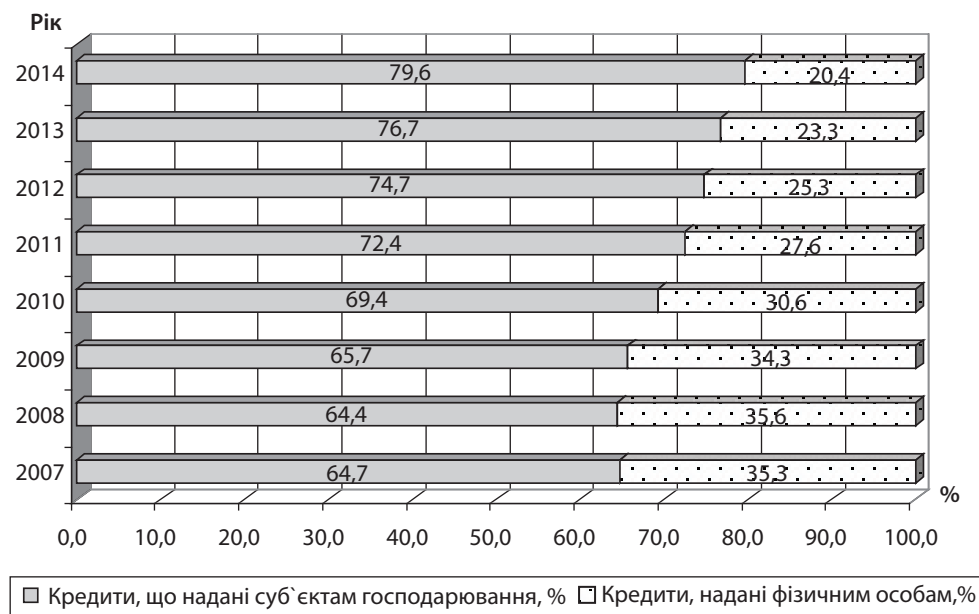

Рис. 1. Структура банківського кредитування у 2007–2014 рр.

Джерело: складено авторами за даними НБУ [2].

достатній розвиток споживчого кредитування, внаслідок чого суттєво зменшуються можливості, що стимулюють економічний розвиток країни.

Відтак, низькі обсяги споживчого кредитування обмежують обсяги споживання, що стримує розвиток внутрішнього ринку та вітчизняних виробників. Динаміка зростання обсягів споживчого кредитування є надто повільною. У цілому за досліджуваний період обсяги кредитування фізичних осіб зросли лише на 16,5%, у той час, коли обсяги кредитування юридичних осіб зросло майже у три рази (табл. 2). На фоні щорічного зростання обсягів кредитування юридичних осіб, кредитування фізичних протягом 2009–2013 рр. мало тенденцію до зменшення, при цьому реальні доходи населення зростають, внаслідок чого збільшувалася платоспроможність населення, але даний потенціал не було використано.

Характерним для ринку споживчого кредитування України є переважання кредитів на придбання спожив-

чих товарів, близько 60–70% від обсягу кредитування домашніх господарств (рис. 2). Водночас кредитування на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості становить близько третини, найбільша його частка спостерігалася у 2009–2010 рр. і становила 39–41%. Хоча останніми роками споживче кредитування здійснюється переважно в національній валюті, практика кредитування фізичних осіб в іноземній валюті у 2007–2008 рр. обумовлює високу частку споживчих кредитів в іноземній валюті (рис. 3).

Упродовж 2007–2010 рр. у структурі портфеля кредитів домашніх господарств переважала частка споживчих кредитів в іноземній валюті, вона коливалася на рівні 53–64%. Водночас ситуація з кредитуванням на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості була і залишається ще гіршою, оскільки частка кредитів в національній валюті у цей період становила лише 10–15%. Усе це обумовило високий рівень доларизації спожив-

Таблиця 2

Динаміка обсягів кредитування юридичних та фізичних осіб у 2007–2014 рр.

Рік	Кредити, що надані суб'єктам господарювання, млн грн	Кредити, надані фізичним особам, млн грн	Темп зростання, %	Темп зростання, %
2007	276 184	153 633	–	–
2008	472 584	268 857	171,1	175,0
2009	474 991	222 538	100,5	82,8
2010	508 288	186 540	107,0	83,8
2011	580 907	174 650	114,3	93,6
2012	609 202	161 775	104,9	92,6
2013	698 777	167 773	114,7	103,7
2014	802 582	179 040	114,9	106,7
2014 до 2007, %	290,6	116,5	–	–

Джерело: складено авторами за даними НБУ [7].

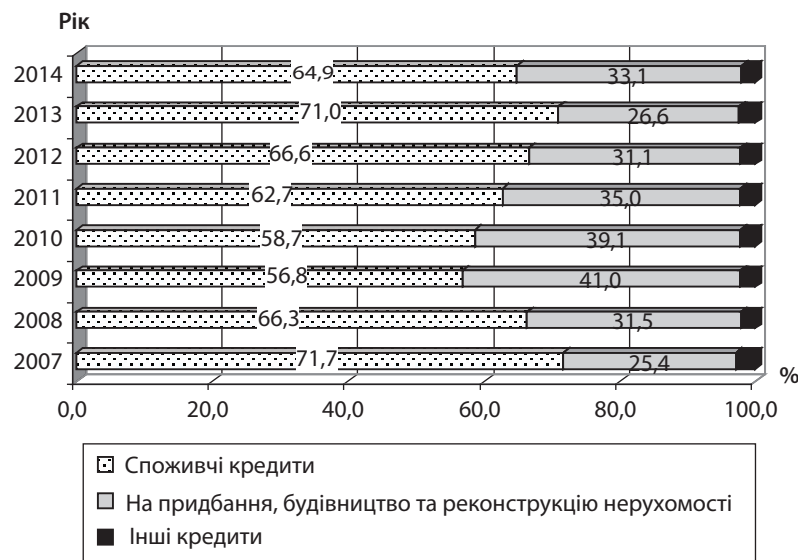

Рис. 2. Структура кредитів, наданих домашнім господарствам у 2007–2014 рр.

Джерело: складено авторами за даними НБУ [2].

чих кредитів, і під час фінансово-економічної кризи у 2008–2009 рр. спричинило суттєве підвищення системного кредитного ризику через підвищення кредитних платежів та зниження платоспроможності позичальників внаслідок девальвації гривні, а також погіршення якості балансів банківських установ, посилення розбіжності структури активів та зобов'язань. Підтвердженням цього є зростання обсягу та частки простроченої заборгованості, що значно дестабілізувало функціонування банків.

Для вирішення означеної проблеми Законом України №7351 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо врегулювання правових відносин між кредиторами і споживачами фінансових послуг» було заборонено кредитування фізичних осіб в іноземній валюті [8]. Унаслідок цього частка споживчих кредитів у національній валюті щороку мала тенденцію до зростання і у 2013 р. сягнула майже 79%, але у 2014 р. вона знов впала до 71,4%. Як видно з даних табл. 3, частка кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості в національній валюті також зростала протягом 2010–2013 рр., але вона залишалася незначною – 26,6% у 2013 р., у 2014 р. вона також впала до 16,6%. Отже, в обсязі кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості значно переважають кредити в іноземній валюті.

Зменшення частки кредитів домогосподарств у національній валюті у 2014 р. було пов'язано не з видаванням нових кредитів в іноземній валюті фізичним особам, а з девальвацією гривні, внаслідок чого обсяги споживчих кредитів в іноземній валюті в перерахунку на національну зросли, тим самим збільшилися кредитні зобов'язання позичальників, значна частка яких не має можливості й надалі погашати свої кредити. За даними НБУ, у лютому 2015 р. частка простроченої заборгованості за кредитами в загальній сумі кредитів сягнула 14,6% – це перевищило показник 2010–2011 рр., який на той момент становив 9,4–11,2%, а на початку 2014 р. він знизився до 7,7%. Виявлена ситуація щодо значного обсягу споживчих кредитів в іноземній валюті дозволяє зробити висновок щодо

загрози подальшого зростання валютних ризиків у сфері споживчого кредитування через нестабільність та девальвацію національної валюти, що несе в собі реальну загрозу стійкості банківських установ.

Суттєві структурні зміни спостерігаються у портфелі споживчого кредитування за строками погашення (рис. 3). Якщо у 2007 р. на частку довгострокових споживчих кредитів припадало понад 45%, а на частку короткострокових – лише 16,6%, то у 2014 р. частка довгострокових споживчих кредитів зменшилася до 31,1%, а частка короткострокових зросла й склала 37,8%. Таку ситуацію в умовах прискорення темпів інфляції можна охарактеризувати як намагання банків знизити ризики, що пов'язані з видачею довгострокових споживчих кредитів. За такої політики банки намагаються підвищити рівень ліквідності своїх активів, знизити ризики неповернення споживчих кредитів. Водночас частка середньострокових кредитів протягом 2007–2014 рр. залишається майже стабільною: 31–38%.

Дещо більш складною є ситуація щодо портфеля кредитів, наданих на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості за строками погашення (рис. 4). Їх значно більшу частину (70–80%) займають довгострокові кредити із строком погашення більше 10 років. Причому за досліджуваний період їх частка зросла із 70% до 79,8%. Частка кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості зі строком від 5 до 10 років складала 10,7% у 2014 р. У сукупності частка кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості із строком погашення більше 5 років станом на 2014 р. перевищує 90%, що обумовлює високі кредитні ризики для банків, імовірність яких в умовах погіршення соціально-економічної ситуації, внаслідок чого знижуються реальні доходи населення, зростає безробіття, збільшуються споживчі витрати на комунальні послуги та харчування і тим самим знижується платоспроможність позичальників за кредитними зобов'язаннями.

Структура кредитів домашніх господарств за видами валют у 2007–2014 рр.

Рік	Споживчі кредити, млн грн	Споживчі кредити в національній валюті, %	Споживчі кредити в іноземній валюті, млн грн	Частка споживчих кредитів у національній валюті, %	Кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості, млн грн	Кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості в національній валюті, млн грн	Кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості в іноземній валюті, млн грн	Частка кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості в національній валюті, %
2007	115032	49083	65949	42,7	40778	6079	34699	14,9
2008	186088	66693	119395	35,8	88352	8847	79505	10,0
2009	137113	52190	84923	38,1	98792	11632	87160	11,8
2010	122942	52478	70464	42,7	81953	9841	72112	12,0
2011	126192	71091	55101	56,3	70447	12503	57944	17,7
2012	125011	85384	39627	68,3	58427	14243	44184	24,4
2013	137346	108224	29122	78,8	51447	13685	37762	26,6
2014	137295	98007	39288	71,4	69966	11227	58739	16,0

Джерело: складено авторами за даними НБУ [2].

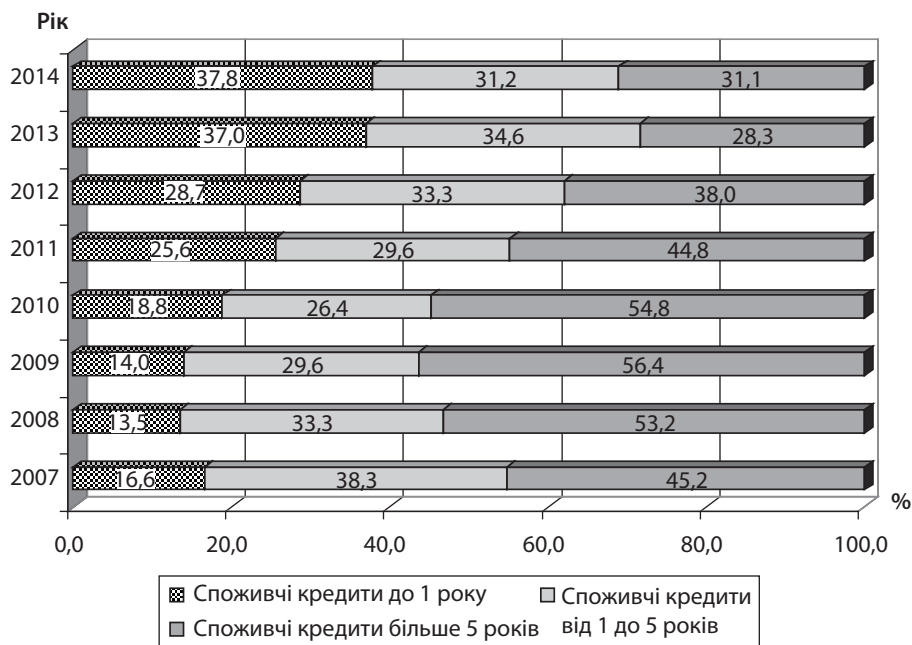

Рис. 3. Динаміка структури споживчих кредитів за строками погашення

Джерело: складено авторами за даними НБУ [2].

Важливою характеристикою українського ринку споживчого кредитування є процентні ставки. За даними НБУ, протягом досліджуваного періоду середньозважена ставка за новими кредитами домашнім господарствам суттєво зросла – з 15,6% у 2007 р. до 27,8% у 2014 р. (рис. 5). Суттєве її зростання, одразу майже на 3%, відбулося у 2010 р., у наступні два роки приріст середньозваженої ставки за новими кредитами домашнім господарствам становив близько 1%, протягом 2012–2013 рр. вона була майже стабільною – на рівні 27,3–27,4%, а у 2014 р. мала тенденцію до подаль-

шого зростання і збільшилася до 27,8% [2]. Зростання середньозваженої ставки за новими кредитами домашнім господарствам сприяє подорожчання споживчих кредитів, що може призвести до згорання споживчого кредитування, що матиме негативні наслідки як для банківської системи, так й для розвитку внутрішнього ринку і реального сектора економіки.

В умовах фінансово-економічної кризи, що поглиблюється наразі в Україні, ринок споживчого кредитування, з одного боку, набуватиме все більшого значення, оскільки зростатиме частка населення, потреби якого у

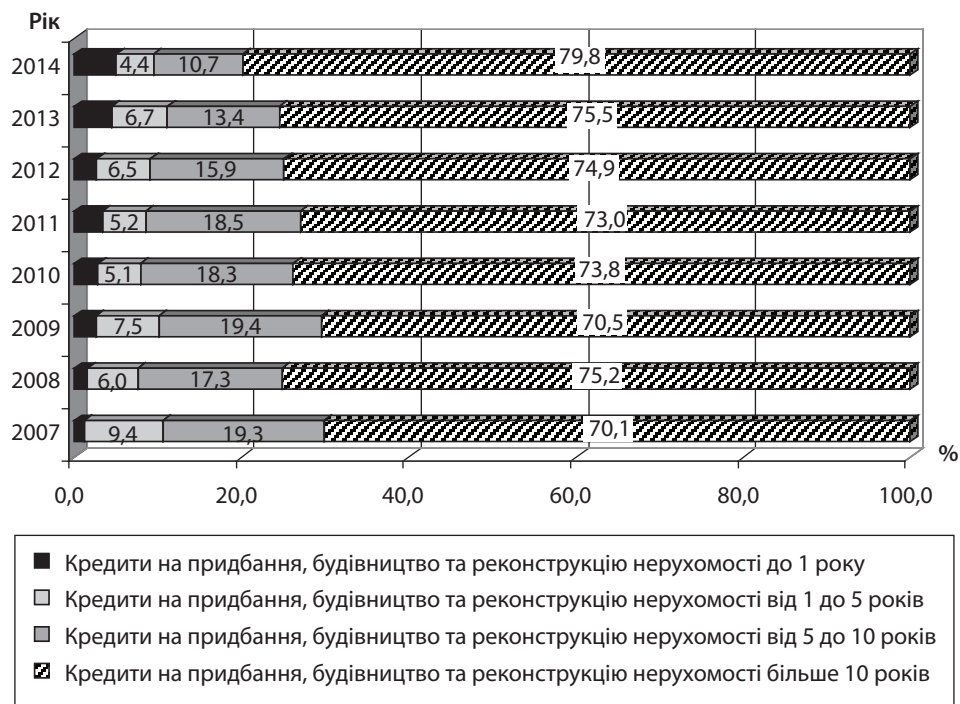

Рис. 4. Динаміка структури кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості за строками погашення
 Джерело: складено авторами за даними НБУ [2].

Рис. 5. Динаміка середньозваженої ставки за новими кредитами домашнім господарствам у 2007–2014 рр.*

Примітка: * – дані за листопад 2014 р.

Джерело: складено авторами за даними НБУ [2].

кредитах будуть збільшуватися через зниження їх платоспроможності, а з іншого боку – ризики споживчого кредитування набуватимуть критично високих рівнів, що обумовлює необхідність посилення вимог до позичальників, удосконалення механізмів оцінки їх платоспроможності, підвищення обґрунтованості рішень щодо видачі споживчих кредитів.

ВИСНОВКИ

В умовах недостатності доходів населення для забезпечення зростаючих потреб спостерігається зростання попиту на додаткові запозичені ресурси, що обумовлює розвиток ринку споживчого кредитування. У сучасних умовах він покликаний забезпечити реалізацію функцій як безпосередньо самого споживчого кредиту, так і спеціалізованих соціально-економічних функцій споживання

в цілому. З урахуванням зростання актуальності дослідження економічних характеристик українського ринку споживчого кредитування в умовах високого рівня динамічності та нестабільності економіки, фінансового ринку здійснено аналіз основних показників ринку споживчого кредитування, за результатами якого отримано інформацію щодо сучасної структури, тенденцій та проблем його розвитку. За результатами дослідження виявлено низькі темпи розвитку ринку споживчого кредитування в Україні, прискорення темпів зростання простроченої заборгованості, тенденцію до погіршення структури споживчих кредитів за видами валют, подорожчання споживчих кредитів, значне скорочення надання довгострокових і капіталомістких кредитів населенню. За умов, що склалися, необхідними є посилення умов споживчого кредитування, більш ретельний аналіз платоспроможності потен-

ційних позичальників, розробка ефективних механізмів в банківських установах щодо вироблення практичних дій для вирішення проблем надання послуг споживчого кредитування. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Бондар О. П.** Банківське споживче кредитування населення / О. П. Захарова // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2009. – № 4. – С. 68–83.
- 2.** Бюлетень НБУ № 1/2015 (262) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=13617293>
- 3. Вовк В. Я.** Ринок споживчого кредитування, проблеми та перспективи розвитку у посткризовий період / В. Я. Вовк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fkd.org.ua/article/download/25072/22529>
- 4. Кудряшов С. В.** Споживчий банківський кредит в Україні: ресурсне забезпечення та ефективність : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / С. В. Кудряшов. – Ірпінь, 2007. – 19 с.
- 5. Міщенко В.** Сучасна практика споживчого кредитування в Україні / В. Міщенко, О. Шаповал // Вісник Національного банку України. – 2013. – № 11 (213). – С. 3–9.
- 6. Олійник О. М.** Довгострокове кредитування населення в умовах ринкової економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / О. М. Олійник. – Київ, 2008. – 21 с.
- 7.** Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
- 8.** Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо врегулювання правових відносин між кредиторами і споживачами фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3795-17>
- 9.** Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/operativ/oper_new.html

10. Харабара В. М. Генезис споживчого кредиту в Україні / В. М. Харабара [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/2_KAND_2015/Economics/1_185760.doc.htm

REFERENCES

- Bondar, O. P., and Zakharova, O. P. "Bankivske spozhyvche kredytuvannia naseleennia" [Bank consumer loans]. *Naukovyi visnyk : Finansy, banky, investytsii*, no. 4 (2009): 68-83.
- "Biuletен NBU №1 (262)" [NBU Bulletin №1 (262)]. <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=13617293>
- Kudriashov, S. V. "Spozhyvchy bankivskiy kredyt v Ukraini: resursne zabezpechennia ta efektyvnist" [Consumer bank loans in Ukraine: resource provision and efficiency]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08, 2007.*
- Kharabara, V. M. "Henezys spozhyvchoho kredytu v Ukraini" [Genesis consumer credit in Ukraine]. http://www.rusnauka.com/2_KAND_2015/Economics/1_185760.doc.htm
- [Legal Act of Ukraine]. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3795-17>
- Mishchenko, V., and Shapoval, O. "Suchasna praktyka spozhyvchoho kredytuvannia v Ukraini" [Current practice in consumer lending in Ukraine]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 11 (213) (2013): 3-9.
- "Osnovni pokaznyky dialnosti bankiv Ukrainy" [Main indicators of banks in Ukraine]. http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
- Oliinyk, O. M. "Dovhostrokovе kredytuvannia naseleennia v umovakh rynkovoї ekonomiky" [Long-term lending in a market economy]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08, 2008.*
- "Statystychna informatsiia" [Statistical information]. http://ukrstat.org/uk/operativ/oper_new.html
- Vovk, V. Ya. "Rynok spozhyvchoho kredytuvannia, problemy ta perspektyvy rozvytku u postkryzoviy period" [Consumer lending market, problems and prospects of development in the post-crisis period]. <http://fkd.org.ua/article/download/25072/22529>